ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל [א]דמפקיר נזקיו דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי איתמר מפקיר נזקיו רבי יוחנן ור"א חד אמר [ב]חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקיו דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב [ג]דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן [ד]בור ברשות הרבים [ה]וחמץ משש [שעות] ולמעלה ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן [ו]ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקיו פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם [ז]לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה [ח]דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן [ט]המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקיר נזקיו חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקיו פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן [י]הלכה כסתם משנה ותנן [כ]החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א

משום

לא תימא מפני' ר"מ היא. גבי שני קדרים קאי לקמן בהאי פרקין (דף לא.): **אלא הא קמ"ל.** ר' יוחנן: **דמפקיר נוקיו דהכא.** דתחלתו אונס הוא דפטרי רבנן אבל מפקיר נוקיו דעלמא כגון שהשליכו מדעת וכגון בור ברשות הרבים מחייבי וה"ק לאחר נפילה מחלוקת כלומר האי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן בהפקיר נוקיו לאחר נפילה הוא שתחילתו ע"י נפילה אבל ע"י השלכה לא פליגי ולא תידוק מרבי יוחנן דבשעת נפילה לא פליגי: **אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי.** דהשתא בהפקיר נוקיו הבא ע"י אונס מתחילה מחייב כ"ש הפקר שתחילתו ברצון: **בור ברה"ר.** אלמא סבירא ליה לר"א לחיובא דבור ברה"ר היא: **משש שעות ולמעלה.** אין חמץ ברשותו דאע"ג (ו) דליתיה אסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא: **ההופך את הגלל.** ובל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום: **חייב בנזקו.** דקנייה בהגבהה וממונו הוא: **שנתכוין לזכות בו.** כשהגביהו וחייב משום ממונו דלאחר שקנייה אע"פ שהניחו שם לא הפקירו אלא נתכוין ליטלו משם לאחר זמן: **אבל לא נתכוין לזכות** (א) **בה.** לכשהגביהו: **פטור.** ואע"ג דכרה בור ברה"ר כשהפכו ונתקל האדם במקום שזרקו שם ואם היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה. אלמא לר"א בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקיר נוקיו דהא מאן דמחייב מבור ברה"ר יליף לה שלא היתה שלו מעולם: **שהחזירה למקומה.** דלא כרה בור והוי כמי שלא נגע בה מעולם דלאו כורה בור הוא: **וחזר וגילהו.** דפטור: **וקמה ליה ברשותיה.** ומחייב. והאי נמי כשהגביהו אסתלקו (ב) מעשה ראשון ונסתם הבור וכשחזר והשליכו הוה ליה כורה: **אלא אמר רב אשי.** הא דמוקי רבי אלעזר למתניתין הכא לא נתכוין לזכות בה פטור: **כשהפכה לפחות מג'.** דמתחילה לא הגביה שלשה הלכך לאו הגבהה היא דכבור פתוח דמי ולא נסתם הבור מעולם וכיון דלא נתכוין לקנותה דליכא לחיוביה משום ממונו משום כורה (ג) בור נמי לא תחייביה ומיהו היכא דנתכוין לזכות מחייב משום ממונו דאיכא למ"ד [ח]מנטה בהפקר קני בלא הגבהה בפרק הבית והעלייה (ב"מ דף קיח.): **ואע"ג דלא נתכוין.** הואיל וסבירא ליה דמפקיר נוקיו חייב: **המצניע את הקוץ ואת הזכוכית.** ברה"ר: **והגודר גדרו בקוצים.** שעשה גדר של קוצים דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב וגדר אבניו נהרסה (משלי כד): **וגדר.** אבנים שנפל לרה"ר כו': **לא שנו.** דגודר בקוצים חייב: **אלא במפריח.** ראש קוצותיה ברה"ר דה"ל בור ברה"ר: **אבל למצמן.** לתוך שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג דהפקיר רשותו שהקצהו לרה"ר פטור: **להתחכך בכתלים.** וזה שנתחכך והוזק משונה הוא. ומפריח היינו טעמא דחייב שהרי ממונו הוא ולא הפקירן והפריחן למקום מהלך בני אדם: **ומי אמר רבי יוחנן הכי.** דמפקיר נוקיו פטור: **בור ברה"ר.** אלמא חיובא דבור ברשות הרבים הוא:

משום

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי ד"ה פטור כו'. הו"מ למפרך מברייתא גופה כיון דבשעת נפילה פטור משום דאנוס הוא א"כ לאחר נפילה מחייב ר"מ אף על גב דהוו לאחר נפילת אונס וא"כ היכי קתני ומודה ר"מ במעלה קנקנים כו' אמאי פטור והא ר"מ לאחר נפילת אונס נמי מחייב וליכא למימר דאיירי בשעת נפילה דא"כ מה לו להזכיר קנקנים לא הוה ליה למימר טפי אלא ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דאנוס הוא: **כי פליגי אליבא דרבנן.** לא בעי למימר איפכא דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטר אמר לך דע"כ לא מחייב ר"מ אלא משום דפושע הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקיר נוקיו דאונס דקים ליה דבמפקיר נוקיו דפשיעה פליגי: **תסתיים** דר' אלעזר הוא דאמר חייב. במסקנא לא קיימא הכי והא דלא פריך מההיא דרבי אלעזר דלעיל משום דאין להוכיח ממילתיה דר"א לתודיה דפטרי רבנן במפקיר נוקיו אפילו לאחר נפילת פשיעה אם לא מכח דפליג אדרבי יוחנן כדפ"ל ומיהו מר' יוחנן קשה אמאי לא פריך מההיא דלעיל דאית ליה מפקיר נוקיו דעלמא חייב לרבנן וי"ל משום דלא מפרשא בהדיא אלא מתוך קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן להכי שביק לה ומייתי מילתא דמפרשא טפי בהדיא: **אלא** אמר רב אשי כשהפכה בפחות מג'. מכאן אין לדקדק דלא בעי הגבהה ג' טפחים דכי מתכוין קני בהגבהה פחות מג' דשאני הכא משום * דאפילו [ט]מנטה בהפקר קני א"נ משום דהוי האי גלל בכליו וקני ליה כליו א"נ כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני בפחות מג' וכן איתא בריש אלו נערות (כתובות דף לא.) והא דאמר בפרק חלון (עירובין דף עט: ושם ט) גבי חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה טפח שאני שתופי מבואות דרבנן תדע דהתם לא להשמיענו דין הגבהה בכל מקום קאתי [י]: **אלא** ר' יוחנן דאמר חייב. מ"מ איצטריך לפרש לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים לפרש מתניתין אפילו כמאן דמחייב בור ברשותו ושמא רבי יוחנן בבור ברשותיה נמי מחייב דאיכא דסבר הכי בפרק הפרה (לקמן דף נ.):

לא

עין משפט נר מצוה

כג א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:

כד ג מיי' שם פי"ג הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו:

כה ד מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ט סמג לאוין עו טוש"ע א"ח סימן תמג סעיף א:

כו ה ו מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ג:

◆

מוסף רש"י

ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. להתחייב עליהן (פסחים ו:). **בור** ברשות הרבים. הפותחו חייב בנזקין ואין הבור שלו אלא של הפקר, שהרי ברשות הרבים הוא, ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו (שם). הלכה כסתם משנה. רבי הוא סידר המשנה וכשראה דברי חכם ויישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהא נטויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב:).

◆

רבינו חננאל

לגמל בשרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס ור' יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת כו' ודברין פשוטין הן. ואסיק' אלא הא קמ"ל מפקיר נזקין דהכא פטרי רבנן משום דהוא אנוס אבל מפקיר נזקין דעלמא חיובי מחייבי. איתמר מפקיר נזקיו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור תסתיים דר' אלעזר דאמר חייב דאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ מו' שעות ולמעלה. הנה בור זה אמר ר' אלעזר אינו ברשותו (א) מכלל שהוא מופקר וחייבין בעליו ש"מ מפקיר נזקיו חייב. ואקשי' עלה והתנן ההופך את הגלל לרשות הרבים כגון שהוציא ראובן גלל ובא שמעון והפכה. פי' גלל ובל כדכתיב בגלל צואת אדם והוזק בהן אחר חייב בנזקו. ואמר ר' אלעזר לא שנו אלא שנתכוון לזכות בגלל להוציאה לגנו ולזבל בה אבל לא נתכוון לזכות בה פטור אלמא ר' אלעזר מפקיר נזקיו פטור סבירא ליה. ופירק ר' אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה (ב) ולא הפקירה אמר ר' אבינא משל דרב אדא למה הדבר

א) לשון רבינו צ"ע דלהא"ה הכי מיירי בבור ברה"ר ופשיטא דהוא הפקר.

ב) לשון זה מסולג והנה לאכרהה אם לא הפקירה אמאי פטור ועי' ברש"י ול"ע.

מסורת הש"ס

א) פסחים ו: ע"ש, ב) [לקמן ל.], ג) לקמן ל., ד) [סוכה מו. וש"נ], ה) [לקמן נ:], ו) פ"ח דכל היכא, ז) צ"ל מנטה, ח) צ"ל מנטה, ט) [ד"ה צריך], י) [ועיין תוספות כתובות לא. ד"ה לאו וד"ה נימא ותוספות קדושין ט. ד"ה לאו נמי].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל וכו' לזכות בו: (ב) ד"ה וקמה וכו' אסתלקו להו מעשה ראשון: (ג) ד"ה כשהפכה וכו' משום כורה. נ"ב פי' דלא הרחיקו ג"כ ג' טפחים ומשכינן ליה דלא סילק מעשה ראשון והבור פתוח הוא ולא נסתם מעולם ועיין בהגהת אשר"י:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה **אלא** וכו' **דאפילו** הגבהה בהפקר קנה. עי' תויו"ט פ"ד מ"א דשקלים ד"ה מתנדב:

◆

רבינו חננאל (המשך)

דומה למוצא בור מגולה כו' רב אשי אמר כגון שהפכה פחות מג' טפחים פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבים ובא שמעון והפכו בפחות מג' ונמצא שלא הגביהה ולא קנה בהגבהה ולא קיימי' ברשותו דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי והלכך אם נתכוון לזכות בה בזה ההופך חייב ואם לאו פטור וכי האי גוונא פטור אבל המפקיר נזקיו חייב ודייקי' מדר' אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור איני והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והזיק חייב ואמר ר' יוחנן לא שנו דחייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברה"ר אבל המצמצם אותן בכותל פטור ודייקי' מינה מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפריח מפני שעשה בור ברה"ר חייב ש"מ מפקיר נזקיו חייב ודחינן להאי דוקיא ואמרי' מאי טעמא מצמצם פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים ואקשי' והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל שמה שור או חמור ומת חייב והא בור ברה"ר נזקיו מופקרין הוא ואמר ר' יוחנן חייב ואסיק' לעולם הוא דאמר מפקיר נזקיו חייב והלכה כמותו דקיי"ל כוותיה ור' אלעזר סבר פטור והאי דאמר ב' דברים אינן ברשותו